

ДО ПИТАННЯ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ

Лазоренко Євгеній Юрійович

*доктор філософії у галузі знань 081 Право (PhD),
прокурор відділу підтримання публічного обвинувачення в суді
та забезпечення діяльності у сфері запобігання та протидії корупції
Чернігівська обласна прокуратура
м. Чернігів, Україна*

За останній час все частіше на шпальтах не лише наукових видань, але й ЗМІ, можна прочитати новини пов'язані з обговоренням питань штучного інтелекту (далі – ШІ), його запровадження в тій чи іншій сфері людської діяльності; перші судові справи щодо оскарження рішень окремих фізичних або юридичних осіб, які відмовились врахувати результати діяльності ШІ; запровадження правил обмеження використання ШІ або навпаки розробка стратегій з розширення сфер, де ШІ доцільно б було надати свободу дій.

Не виключенням у цьому є й українське судочинство, яке на хвилі кадрового голоду і відповідно збільшення навантаження на суддів, що залишились, шукає способи мінімізувати судові помилки, скоротити час судового розгляду (кримінальне судочинство особливо гостро відчуває вплив тривалого розгляду проваджень, що зрештою негативно впливає на виконання завдань кримінального провадження, визначених у ст. 3 КПК України), досягнення правової визначеності тощо.

У контексті загального технологічного прогресу заперечувати поступовий вплив ШІ на кримінальне судочинство не доводиться, оскільки там, де органи досудового розслідування не можуть фізично забезпечити наявність слідчих, дізнавачів для збору доказів, а Офіс Генерального прокурора – прокурорів для процесуального керівництва та аналізу доказової інформації, через небезпеку для їх життя, вже сьогодні застосовуються інструменти засновані на ШІ [1, с. 32]. У подальшому такі докази будуть використовувати сторони обвинувачення та захисту, а суду доведеться надавати їм оцінку з точки зору належності та допустимості, включно з оцінкою самого ШІ, як це було свого часу під час формування Верховним Судом правил оцінки технічних засобів, що використовувались органами досудового розслідування та оперативними підрозділами під час проведення слідчих та негласних слідчих (розшукових) дій.

Так само на сьогодні ми повністю не можемо обмежити і його застосування під час відправлення правосуддя у кримінальних провадженнях (мова у першу чергу йде про ухвалення судового рішення), оскільки відсутні чіткі правові основи регулювання ІІІ в Україні, включаючи такі проблеми як: визначення поняття ІІІ, коло суб'єктів – користувачів ІІІ, легальність функціонування ІІІ (ліцензійні умови), перевірка доброчесності ІІІ (як алгоритму, що був покладений розробниками під час написання відповідно коду, так і даних, що були завантажені до ІІІ як завдання користувача).

Перші спроби розв'язання вказаних проблем знайшли своє відображення у таких документах як: «Проект рекомендацій ЮНЕСКО з використання систем ІІІ судами та трибуналами» [2], «Концепція розвитку ІІІ в Україні» [3], «Проект щодо організації проведення дослідження високотехнологічних засобів методом «Sandbox»» [4].

В основі того ж проекту рекомендацій ЮНЕСКО лежать тринадцять принципів: захист прав людини (справедливість, заборона дискримінації, процесуальна справедливість, захист персональних даних), пропорційність, безпека, інформаційна безпека, поінформованість та усвідомлене використання, прозоре використання, підзвітність та можливість аудиту, зрозумілість, пояснюваність, точність та надійність, людський нагляд, людино орієнтовний набір інструментів, відповідальність, управління та співпраця із залученням багатьох зацікавлених сторін [2].

З наведеного необхідно зробити акцент на пропорційності, прозорості використання із подальшим звітуванням та відповідальності.

Ці принципи повною мірою залежать від людини-користувача ІІІ, у випадку кримінального судочинства – від судді(ів), а головним чином від їх моральності, етичності та доброчесності. Разом з тим, знову ж таки звертаючись до негативних чинників, які зараз наявні у судах (навантаження та велика кількість вакантних посад), чи не виявлять деякі судді бажання розвантажити себе шляхом перекладання на ІІІ формування повного тексту судового рішення? На наше переконання, це точно станеться або цілком ймовірно, що відбудеться, як і те, що суддя не захоче про це повідомляти сторони. А це у свою чергу несе величезні ризики та негативні наслідки, на які, зокрема, звертає свою увагу А. Гачкевич [5, с. 35–36], а також М. Василенко та В. Слатвінська [6, с. 278]. Звичайно, якщо їх (ризики та помилки) допустити на першій чи апеляційній інстанціях, то Верховний Суд за наявних технічних можливостей зможе їх виявити та виправити (однак це за умови, що сервіси Верховного Суду, які допомагатимуть відрізнити «штучний» текст від «людського»), будуть розроблені з використанням тих самих алгоритмів, що і сервіси ІІІ, використані для формування

оскаржуваного рішення, а не оновлена та/або ускладнена версія іншого чат-бота [7]), а от якщо сам Верховний Суд проявить схильність до непропорційного використання ШІ, то контролювати буде вже нікому.

У зв'язку з цим, нам видається було б правильним, аби сьогодні всі зацікавлені сторони, які залучаються до впровадження ШІ в кримінальне судочинство, зосередили свою увагу на двох пріоритетних напрямках: 1) розробка із залученням програмістів інформаційного адаптивного забезпечення, яке б виконувало такі завдання як: а) блокування в автоматизованих системах судів завантаження текстів підготовлених ШІ, б) виявлення в текстах судових рішень ознак «штучного» створення тексту; 2) розробка нормативних актів, що визначали би обмежене коло сфер застосування ШІ у судочинстві: а) ревізійно-пошукова (пошук та підбір законодавства та прецедентної практики Верховного Суду необхідного для вирішення конкретної категорії проваджень, у випадку ж ухвалення Верховним Судом правового висновку чи правової позиції – ревізії всіх рішень касаційної інстанції, якими до цього вирішувались аналогічні питання права, з метою подальшого їх маркування як такі, що втратили свою чинність, або як такі, що набули подальшого розвитку та уточнення), б) інформаційно-довідникова (збір та формування довідників проваджень (час, номер провадження, суть провадження, реєстр матеріалів кримінального провадження), які перебувають на розгляді, а для суду касаційного рівня, на якого законом покладено забезпечення правової єдності та прийняття у зв'язку з цим правових позицій та правових висновків ще в) каталогізація (формування ключових слів або сентенцій для полегшення формування каталогів судових прецедентів за предметними показниками), д) аналізу та прогнозу (на підставі довідників проваджень, сформованих ШІ на виконання алгоритмів в інформаційно-довідковій сфері, спрогнозувати розвиток подій у провадженнях, що ще перебувають на розгляді місцевих та апеляційних судів, у випадку зміни, відступу та/або формування нового правового висновку Верховним Судом).

Література:

1. Гришко В. І., Вознюк С. С. Проблемні аспекти впровадження штучного інтелекту у сфері юриспруденції. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 2. С. 29–34. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/302954/294963> (дата звернення 21.11.2024).

2. Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 02.12.2020. № 1556-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text> (дата звернення 21.11.2024).

3. Про реалізацію експериментального проекту щодо організації проведення дослідження високотехнологічних засобів методом «Sand-box» : Постанова Кабінету Міністрів України від 29.10.2024. № 1238 : станом на 21.11.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1238-2024-%D0%BF#Text> (дата звернення 21.11.2024).

4. Document for consultation: Draft UNESCO Guidelines for the Use of AI Systems in Courts and Tribunals. UNESDOC Digital Library. 2024, № CI/DIT/2024/GL/01. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000390781> (дата звернення 21.11.2024).

5. Гачкевич, А. (2024). Передумови безпечного використання інструментів штучного інтелекту судьями. *Слово Національної школи суддів України*. 2024. № 2 (47). С. 29–41. URL: https://www.researchgate.net/profile/Andrii-Hachkevych/publication/385915843_Prerequisites_for_the_Safe_Use_of_AI_Instruments_by_Judges/links/673b9e16a8173d223c0abc4a/Prerequisites-for-the-Safe-Use-of-AI-Instruments-by-Judges.pdf (дата звернення 22.11.2024).

6. Василенко М. Д., Слатвінська В. М. Штучний інтелект в судовій практиці: особливості та його можливості (міжгалузеве дослідження). *Адміністративне право і адміністративний процес, інформаційне право*. 2022. № 4. С. 271–278. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2022/4_2022/39.pdf (дата звернення 22.11.2024).

7. Паремуд І. Операція «Впізнай автора»: як зрозуміти, що текст написаний ChatGPT, а не людиною. URL: <https://webpromoeexperts.net/ua/blog/operaciya-vpiznay-avtora-yak-zrozumiti-shcho-tekst-napisaniy-chatgpt-a-ne-lyudinoyu/> (дата звернення 21.11.2024).